

BALÁZS GÉZA

BOLLA KÁLMÁN 1930–2021

Életének 92. évében 2021. július 12-én elhunyt Bolla Kálmán nyelvész, nemzetközi híru fonetikus, az ELTE egykori tanára, tanszékvezető professzora, a mai magyar közösségi beszédművelő tevékenység szorgalmazója. Balatonfenyvesen helyezték végső nyugalomra.

Kutatási területe a beszédfiziológia, a beszédakusztika, a mesterséges beszéd-előállítás, valamint a russzisztika volt. Tanszéki munkatársai ezt írják róla a világhálón:

„Az artikulációs és akusztikai fonetika kutatójaként nemzetközileg is elismert eredményeket ért el. Elkészítette az orosz és a magyar mellett az angol és az amerikai angol beszédhangok atlaszát, társszerzőként pedig részt vett a lengyel és a német fonetikai atlasz megszerkesztésében is. Mind a magyar, mind az orosz beszéd mesterséges előállítására vonatkozóan úttörő kutatásokat végzett, és jelentős eredményeket ért el a beszéd szupraszegmentális jellemzőinek a kutatásában. Több egyetemi jegyzet, tankönyv és oktatási segédanyag szerzője. Az internet előtti korszakban sok haszonnal forgatták a szakma képviselői a munkája nyomán elkészült A magyar hangtan válogatott bibliográfiája 1970-ig (Molnár Józseffel közösen, Budapest, 1977) című, majd az 1971 és 1995 között megjelent anyag bemutatásával kiegészített (Budapest, 1996) bibliográfiai gyűjteményt. Bolla Kálmán a magyar fonetika iskolateremtő egyénisége volt. A tudományterület elismert kutatója és oktatója, az ő munkássága nyomán jöttek létre a mai magyarországi fonetikai kutatóműhelyek, amelyeknek a műszeres kialakításában, akárcsak a kutatók kinevelésében jelentékeny szerepet vállalt. Elsőként alkalmazta hazánkban, és tanította meg hallgatóinak a számítógépes beszédelemzés vívmányait, módszereit. Nyugdíjazása után is tevékeny maradt, és megtanulta az internetes alkalmazások kezelését. Saját honlapján (<http://www.bollakalman.hu/>) közzétette szakmai élete minden fontos momentumát, eredményét. Emlékét az itt olvasható különféle írások, fényképek, és mi, egykori tanítványai, kollégái is megőrizzük.”

Bolla Kálmán (forrás: btk.elte.hu)

Bolla Kálmán 1930. június 1-jén született Gécén. 1942–1950 között a szombathelyi Nagy Lajos Gimnáziumban tanult. 1950–1954 között végezte az ELTE orosz, majd 1954–1958 között magyar szakát. 1958-ban Bárczi Gézánál doktorált. 1954–1960 között az ELTE Lenin Intézetének orosz nyelvészeti (1954–1956), majd orosz filológiai (1956–1960) tanszékén tanársegéd. 1960–1963 között a moszkvai Lomonoszov Egyetem aspiránsa. 1964-ben Molnár Józseffel együtt szervezte meg az ELTE BTK nyelvi és fonetikai laboratóriumát. 1964–1988 között az ELTE BTK

Fonetika Tanszékén adjunktus, docens, 1968–1969 között dékánhelyettes, 1986–1995 között tanszékvezető, 1988-tól 2000-ig egyetemi tanár. 1969–1971 között a Művelődési Minisztérium tudományegyetemi osztályát vezette. 1971-ben újjászervezte a Magyar Tudományos Akadémia fonetikai laboratóriumát, megszervezte az ELTE BTK Oktatástechnikai Központját. 1971-től 15 évig a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének fonetikai osztályvezetője volt. 1978-ban elindította és szerkesztette a Magyar Fonetikai Füzetek című kiadványsorozatot. 1988-ban elindította az Egyetemi Fonetikai Füzetek kiadványsorozatot. 1989–1999 között az Anyanyelvapolók Szövetsége ellenőrző bizottságának volt az elnöke, majd 1999-től 2003-ig elnökségi tagja. 1991-ben felélesztette (az azóta folyamatosan működő) az Egyetemi Anyanyelvi Napok rendezvénysorozatot. 1994-ben megszervezte az ELTE Fonetika Tanszékén a Beszéd- és hangtan önálló oktatási programot.

Hajdú Mihály ezt emelte ki Bolla Kálmán 70. születésnapján köszöntőjében:

„Szülőfaluja, a Vas megyei Gérce, majd középiskoláinak színhelye, Szombathely is az egyik legkülönösebb magyar nyelvjárással ismertette meg fiatal és fogékony elméjét, s kétségtelenül föl hívta figyelmét a köznyelvtől való eltérésekre, a nyelvjárások szépségére és értékeire. Természetesen ez nem lett volna elegendő a nyelvészeti kutatások megkezdéséhez, hiszen akkor minden nyugat-dunántúli középiskolából fonetikus lenne, de Bolla Kálmán az egyetemen találkozott Bárczi Gézával és másokkal, akik szerencsés módon irányították érdeklődését a dialektológiai kutatás irányába. Első tudományos dolgozata is e témakörben készült (A zárt í-zés esetei a gércei népnyelvben), s ma is példamutató rendszerezésével, gazdag adattárával elnyerte a Magyar Nyelvőr népnyelvgyűjtő pályázatának kiemelt díját, majd meg is jelent e folyóirat hasábjain (Nyr. 1960: 83–96). A nyelvjáráskutatáshoz később sem lett hűtlen: évtizedeken keresztül részt vett az egyetem által szervezett nyelvjárásgyűjtő utakon, ahol kiváló magnófelvételeket készített, amelyeket bemutatás, tanulmányozás, lejegyzés céljából a magyar szakos hallgatóknak rendelkezésére bocsájtott. [...] Sokirányú képzettségét bizonyítják orosz nyelvi tanulmányai, amelyeket a budapesti orosz intézetben, majd aspiránsként a moszkvai egyetemen végzett, s amelynek eredménye a számtalan orosz hangtani témájú tanulmány mellett az orosz hangtani atlasz (A Conspectus of Russian Speech Sounds. Budapest–Köln–Wien, 1981) és az Orosz hangalbum (Bp., 1982). Sokoldalúságára jellemző, hogy egyrészt önállóan elkészítette az orosz, az angol, az amerikai angol beszédhangok atlaszát, társszerzőként pedig részt vett a lengyel és a német fonetikai atlasz megszerkesztésében.” (Részletek a Magyar Nyelvtudományi Társaság 2000. június 6-i felolvasóülésén elhangzott köszöntőből, Hajdú 2000.)

Tudományos munkásságát a különböző bibliográfiák tartalmazzák, itt és most kiemelem az Egyetemi Fonetikai Füzetek sorozatban szerkesztett, a beszédkultúrát, beszédművelést szolgáló fontosabb köteteit (szöveggyűjteményeit): Szép szóval igazat. Szakmai segédlet és útmutató a pedagógusjelöltek országos Kazinczy-versenyéhez (1988), Tiszta beszéd (1990), Szövegforma, szövegértelmezés, szövegmondás. A szép magyar beszéd versenyei felsőoktatási intézményekben (1991), A beszéd és hangzási jellemzői a magyarban (1992), A köznyelviség problémái a magyarban (1993), Nyelvi norma és kiejtési sztenderd a magyarban (1994), Szöveggyűjtemény

a szép magyar beszéd tanulmányozásához (1995), Nyelvhasználat és beszédkultúra (1995), A művészi szövegmondás fonetikai jellemzői (1996), Írott szöveg – hangzó forma (1996), A szép magyar beszédért. Versenyek és konferenciák (1997), Beszéd- és íráskultúránk időszzerű kérdései (1998), A nyelvhasználat erkölce és nemzeti tudat (1998), A szövegfeldolgozás gyakorlata (1998), Beszéd- és íráskultúránk időszzerű kérdései (1998), Nyelvhasználati sajátosságok (1999), Írásmű és élőszó nyelvhasználati aspektusból (1999), 10. Egyetemi anyanyelvi napok (2000), Gondolatok a magyar helyesbeszédről (2001), Szépen, jól, meggyőzően magyarul 11. Egyetemi Anyanyelvi Napok az ELTE-n (2001), A magyar helyesbeszédért (2002), 12. Egyetemi anyanyelvi napok (2002).

Bolla Kálmán a tudománytörténetet is szolgálta azzal, hogy kortárs nyelvészekkel készített videóinterjúkat, s ezeket lejegyezve, kiegészítve a munkatársak írásaival füzet sorozatban jelentette meg (Pályaképek és önvallomások). A teljes anyag később egyben, kétkötetes formában is megjelent (Bolla 2005, 2006).

Szigorú és zárkózott embernek ismertem, bár ez lehet, hogy csak a generációs különbség miatt alakult így. Úgy emlékszem, hogy mindig benn volt az egyetemen, mindig dolgozott, mindig szervezett; és példamutatóan tevékenykedett a beszédművelésért, az egyetemi közösségért.

Szakirodalom

- Bolla Kálmán 2005, 2006. *Magyar nyelvész pályaképek és önvallomások I–II.* ÚJ Mandátum Könyvkiadó, Zsigmond Király Főiskola, Budapest.
- Hajdú Mihály 2000. Bolla Kálmán 70 éves. *Magyar Nyelv* 96: 507–9.